

ISA

Ik heb alle fotoalbums verbrand voor ik wegging. Alle grappige en ontroerende momenten, die ik op de drempel van de dood nog eens vertederd zou bekijken, heb ik rigouresus op de brandstapel gegooid. Het fikte in veel kleuren. Het plastic van de omslagen smolt en stonk. Behalve Thomas en ik zijn onze kinderen, familie en vrienden, zakenrelaties en kerstvieringen, vakanties en fraaie uitzichten in rook opgegaan. Ik voerde een taak uit die ik me zelf had gesteld. Het doel was wraak. Op wie, op wat? Op alles. Wraak is een extreme vorm van vergelding. Wraak houdt zich niet bezig met proporties of matiging. Wraak gloeit. Wraak brandt zichzelf op. ‘Zul je me wreken, Isa?’ zei mijn moeder in de agressieve periode van haar dementie.

De weerwraak van de foto's liet niet lang op zich wachten. Terwijl ik me verder verwijderde van Nederland verschenen op willekeurige momenten scènes uit mijn huwelijk op mijn netvlies. Had ik die albums op de hoogste plank in de kast gelaten, ze zouden me niet in de weg hebben gestaan, na mijn dood door de kinderen nog even zijn gekoesterd en dan in de vuilnisbak gemieterd. Maar ik moest een daad stellen, hoe symbolisch en zinloos ook. Ach, laat die taferelen toch door

me heen stromen. Ik zal de onverschillige bedding van een rivier zijn.

Als ik hier de winter doorkom, als ik schrap sta in de storm die de bomen kromtrekt, die jaagt door de sleuven tussen de heuvels en aan komt rijden op de golven van de oceaan met duizend snuivende paarden, die rammelt aan het dak van het huis en loeit en fluit tussen de kieren van de schuur, als ik buig maar niet breek onder de buien die als een gordijn van ijzige kralen ratelend neerslaan, als ik de duisternis van de lange nachten en de somberheid van de korte dagen omhels, als ik afgehard als een plant en sterk als een kogel de zomer tegemoet treed, dan heb ik het ergste gehad. Het is een voornemen dat me angst aanjaagt. Discipline. Elke dag de vaste ronde naar het strand, bij eb de smalle landbrug naar het eiland op en weer terug, linksaf naar het haventje: een grote kuip water achter een betonnen pier voor een handvol scheepjes ter grootte van een flinke roeiboort, weer omhoog langs een paar huizen en dan linksaf naar het onze, het mijne. Tien jaar geleden gekocht als toevluchtsoord aan de uiterste rand van het continent. Een stoer grijs huis, dat half uit water bestaat, zoveel zuigen de muren op. Ik stook het warm en droog. De mufte stank moet weg.

Sally kwam naar buiten zodra ze me zag. Een uitgelubberd wollen vest, een geruite plooirok die scheef hing aan de zoom, een licht waggelende gang vanwege een reumatische aandoening die bijna iedereen hier krijgt.

‘Lang niet gezien, Isa. Hoe gaat het?’ Ze heeft de felblauwe ogen van alle vissers uit haar stamboom, het donkere haar en de bleke huid van de Kelten, de hand die ze me gaf leek op de knoestige tak waarvoor ik altijd moet bukken als ik haar tuinhek door wil. Ze is klein en compact, komt bij mij tot borsthoogte.

Ik zei dat het goed ging en dat ik hoopte dat het met haar nog beter ging.

‘Oh, aye.’ Dat kon van alles betekenen. ‘Schrijven zeker?’ vervolgde ze.

Ze heeft als alle Ieren een groot ontzag voor literatuur en poëzie. Dat ik mijn verhalen voor kinderen zelf illustreer is een bonus. Bijna alle vrouwen die ik in deze uithoek ken tekenen, schilderen, schrijven, bakken potten of taarten, spinnen en weven, smeden sieraden, spelen viool. De kwaliteit is volkomen ondergeschikt aan het plezier. Ik ben er nog steeds niet achter wat de mannen doen in hun vrije tijd, behalve vissen en drinken. Ja, iets met schapen en paarden en jagen.

‘Zoals altijd,’ antwoordde ik vaag.

‘Blijf je lang?’

‘Misschien wel.’

‘Kop thee een dezer dagen?’

‘Heerlijk.’

‘Er is weinig veranderd,’ zei ze en ze omvatte met haar gebaar de wijde omgeving. ‘Niets.’

‘Ga gauw naar binnen. Het is koud. Fijn je weer te zien.’

Sally trok haar vest dicht om het lijf en ging naar binnen. B&B stond op een aftands schild naast het tuinhok. ‘Seaview’ was de niet erg originele zij het adequate naam. Veel gasten heb ik er niet gezien. Bij mijn weten doet ze weinig aan reclame. Ze moet het van passanten hebben, maar wie komt hier nou langs? Bijna niemand. Daar hebben we de plek op gezocht.

Het praatje met Sally is mijn dunne verbindingslijn met de wereld en de mensen. Mail en telefoon houd ik beperkt tot het hoogst noodzakelijke. Met geknepen mond en bezorgde blik heeft mijn zoon mijn plan aangehoord. Of ik het zeker wist en hoe onverstandig het was op dit moment maar dat ik in geval

van nood altijd... Mijn vrienden lieten hetzelfde weten, maar ik geloof niet dat het hun iets kon schelen. Mijn dochter vond het een goed idee. Die was blij toe, enerzijds omdat ze van me af was, anderzijds omdat ze altijd op mijn abjecte afhankelijkheid hamert. Haar zelfstandigheid is agressief, mijn versie van eigenwaarde wil ze niet snappen. Nu heb ik in haar ogen toch iets goed gedaan. Toen ik op de boot van Cherbourg naar Ross-lare katmisselijk van de deining en de stank van het smerige eten aan boord in mijn hut lag, wist ik dat ik de juiste beslissing had genomen. Dat er zelfs geen andere mogelijk was. Ik ben aan niemand verantwoording schuldig. Niemand is aan mij verantwoording schuldig. Ik ben alleen. Dat is de grote verandering. Met de uitspraak dat de mens de warmte van een kudde nodig heeft veeg ik voorlopig mijn gat af. Hyena's zijn het.

Een kist vol boeken heb ik meegenomen, alles wat ongelezen in de kast stond te wachten op mijn ouderdom of een langdurige maar weinig hinderlijke ziekte. Hoe dikker en moeilijker de romans hoe beter. Zelfs de hele Proust is erbij, hoewel ik die eerlijk gezegd minder kans geef dan *Leven en lot* van Grossman of *Look Homeward, Angel* van Thomas Wolfe. De tweede helft van de Jozef-romans van Mann zal er nu eindelijk aan moeten geloven. In een heel dikke jas van literatuur verpak ik me. Met al die boeken aan kan ik vallen zonder me te bezeren. Ik zie mezelf staan in een gewatteerd pak terwijl valse politiehonden op me afspringen en zich grommend vastbijten.

Zal ik citaten markeren in de boeken die ik lees? De ene na de andere wijze, diepzinnige of verrassende uitspraak waarmee ik de wanden van mijn brein behang om er rustig naar te kunnen kijken en te knikken: helemaal waar, zo is 't precies, altijd al gedacht, nu je het zegt, de spijker op zijn kop. Al die citaten vormen dan samen mijn levensfilosofie, geleende kruk-

ken om mee voort te strompelen. Wat zouden de bedenkers er zelf aan hebben gehad behalve een vluchtige voldoening: ziezo, die vlinder is opgeprikt. Dit bijvoorbeeld is een citaat uit *Leven en lot*, belangrijk genoeg gevonden door de auteur van het wikilemma: ‘De meeste mensen op aarde doen nooit een poging “het goede” te definiëren. Wat is het goede? Goed voor wie? Bestaat er een algemeen concept van het goede, toepasbaar op alle mensen, alle volkeren, alle levensomstandigheden? Of bestaat het goede voor mij in het kwade voor jou, het goede voor mijn volk in het kwade voor jouw volk? Is het goede eeuwig en onveranderlijk? Of is wat gisteren goed was vandaag slecht en is het kwaad van gisteren het goede van vandaag?’ Lijkt me qua vraagstelling een open deur. Het goede bestaat niet buiten de mens. Het goede is daarom een belang. ‘Het goede is een belang.’ Zal ik dat zinnetje dan maar met een punaise ophangen? Zal ik het eerst verdoven?

Schrijven of niet schrijven. Daar ga ik echt over nadenken. Ik heb geen expliciet voornemen een nieuw, rijk geïllustreerd boek voor kinderen tussen de zeven en de tien op te zetten. Daar heeft Marjoke voor gezorgd, de nieuwe uitgever van de kinderboekentak. Die moest haar stempel drukken. Ze sprak met alle Nederlandse auteurs in haar fonds, ook met mij. Wat mijn plannen waren, welke richting ik mijn werk zag nemen, of ik tevreden was, of ik het gevoel had de huidige generatie kinderen nog aan te kunnen spreken. Die Zilveren Griffel was vijftienvijftig jaar geleden. Schoolbezoeken zou ik zo langzamerhand toch wel beperken, of kreeg ik al minder uitnodigingen? Ik ga al jaren niet meer, zei ik. Het was een gesprek als lauw water. Je merkt niet dat je verzuipt tot het te laat is. Dus moet ik nadenken. To write or not to be.

IJzeren regelmaat, dat in ieder geval. Door regelmaat versla ik de tijd. Ik weet alleen niet of ik de dagelijkse make-up zal

afschaffen en net als mijn prachtige dochter ijdelheid leren zien als afhankelijkheid. Sinds mijn zestiende heb ik geen dag overgeslagen, geen dag zonder oogschaduw en mascara.

Flitsen uit het verleden, vreemd gemonteerd als een droom. Thomas op de rug gezien. Hij loopt voor me uit in New York. Ik heb even in een etalage staan kijken zonder dat hij het merkte. Wie weet is hij doorgegaan met praten en staat hij zo meteen verrast stil: waar ben je nou. Als ik niet opschiet verlies ik hem uit het oog. Ik heb het gevoel heel langzaam te vallen, geen spraak meer te hebben en niets meer te weten. En die man voor me wiens naam ik ben vergeten is steeds verder weg en dan verdwenen. Meteen daarna zit ik met een plastic harkje in een warme zandbak. Ik zie het zachte zand tussen de tanden van het harkje stromen. Achter me een kind. Ik weet niet welk. Het huilt. Ik kijk naar het zand. Zoveel korrels zand als sterren aan de hemel. Mijn moeder op het moment dat ze met bevende hand de sleutel in haar kamerdeur steekt. Ik sta naast haar en voel haar paniek. Of dit haar kamer is, of er niet een diepe afgrond gaapt achter de drempel. Als ik met haar naar binnen ga slaken we allebei een zucht van verlichting. En daar is de gynaecoloog die zegt dat hij de bevalling zal inleiden. Hij staat aan het voeteneind van mijn bed, draagt een ronde bril met bruin montuur en tikt met mijn status op mijn voeten, die onder de dekens twee heuveltjes vormen. O, wat betekent dat? Het is mijn eerste kind. Alles is nieuw. Wat zal ik voelen? Hoe zal het zijn? De foto's die erbij horen zijn van een paar uur later. Thomas heeft ze gemaakt. Ik heb ze nooit ingeplakt. Die zijn nu dus aan het autodafe ontsnapt. Het kind is dood.

Het huis ligt precies op de wind. Voor mij was dat een punt in het nadeel, voor Thomas een pre. Alles wat tussen zuidwest en

noordwest waait komt over zee hier recht op af, ongebroken door bomen, niet afgeleid door heuvels. Er is geen luwte. Het potlood van de wind trekt witte lengtestrepen dwars op het schuim van de golven. De schouders van de wind duwen machtig tegen het huis. Het blijft koppig staan met zijn kleine ramen als schietgaten in de dikke muren. Ik moest wennen aan die eeuwige stormen. Ik ben nog steeds bang, al weet ik dat de huizen hier orkanen trotseren. Bij storm wordt iets verplaatst, maar wat en van waar naar waar? Waar blijft de wind als hij gaat liggen? Ik loer naar buiten en zie vanuit het westen een donkere wolkenband aan komen rollen, de bergen terzijde van de wijde zee arm verdwijnen in de mist. Een grote grijze hand legt zich over mijn huis. Doe de kachel toch aan! Stook het vuur op. Zet de mand met turf klaar. Is er genoeg eten in huis om een langdurig beleg te doorstaan? Kaarsen voor als de stroom uitvalt? Ja, alles is er. Alles is er.

Ik teken veel. Nu teken ik stenen die ik op het strand heb verzameld, stenen in alle mogelijke vormen van rond, ovaal, afgeslepen, in vele kleuren grijs en bruin, gestreept soms; ik arrangeer ze en teken ze als levend vlees van de aarde. Stapels stenen. Mausolea. Grafheuvels. Newgrange in het dal van de Boyne. Zodra ik daaraan denk krimp ik ineen: ik zit vast in de smalle gang naar het hart van het graf, de geboorteplaats van Cú Chulainn. Thomas lacht en trekt me aan mijn hand naar buiten. Hij gaat voor. Ik zie zijn rug. Hij mag niet omkijken.

Sinds ik regelmatig hier ben, denk ik erover een verhaal te maken over Ierse mythen en sagen. Hoe het geheime leger van aardmensen in één nacht een *stone circle* van machtige granieten blokken opricht. Maar het voornemen wil maar geen werkelijkheid worden. Er zijn wel mooie tekeningen bij te maken, maar wat vinden de digitale kinderen tegenwoordig nog aan ouderwetse sprookjes? Die oude Ierse sagen zijn trouwens on-

begrijpelijk. In het bestek van een zin verandert alles en is iedere narratieve logica zoek. Maar de Ieren zelf houden er een band mee. Als Sally zwanen ziet zegt ze: ‘Look: the children of Lir!’

Ze kwam theedrinken. Ik zal niet proberen haar mollige Ierse accent weer te geven, het verleent een te speciale kleur aan haar verhalen dat in geen Nederlands dialect te vangen is. Bovendien heb ik een hekel aan fonetisch spellen (vroegah!). Dat het wel een erg nat najaar was, inderdaad, maar ze herinnerde zich menig natter najaar. Toen ze nog langs de kustweg woonde in dat nu totaal vervallen huisje midden op een steile helling had ze soms de achterdeur en de voordeur tegen elkaar opengezet om het kolkende water door te laten. De gelegenheidsrivier was sissend tegen de gietijzeren kachel aan geklotst. Wolken stoom hingen in het piepkleine vertrek. Ze kon de baby in zijn kinderstoel niet eens meer zien. Sally’s sterke verhalen worden met de overtuigingskracht van een aartsbisshop gebracht. Na de uitgebreide bespreking van het weer kwamen de gestegen prijzen van de levensmiddelen aan de orde en de voordelen van de moestuin, die met het eveneens natte voorjaar behoorlijk verzopen was. De aardappelen rotten op het land. Drainage was voor haar zakdoek van een akker niet rendabel. Daarna namen we de gezondheid door. Karbonkels en krakende gewrichten, ingegroeide teennagels en een wonderbare genezing van naar alle kanten uitgezaaide borstkanker bij een achternicht dankzij een novene voor de heilige Agatha. De dokters stonden voor een raadsel. Zo zie je maar. Wat, Sally? Geloof is een sterk medicijn. Maar bij ingegroeide teennagels werkt het niet, schatert ze.

‘Komt je man nog of is hij te druk?’ vraagt ze.

‘Nee, hij komt niet,’ zeg ik quasiluchtig. Toch valt er even een diepe stilte. Als heel Nederland het weet, waarom zou ik

Sally voorliegen? Hij komt werkelijk niet. Dat is geen leugen.

‘Hoe is het met je zoon?’ vraag ik bij wijze van afleiding. Met de gedetailleerde beschrijving van zijn liefdesperikelen – hij is in de klauwen gevallen van een alcoholiste uit Nigeria, die hem volgens Sally heeft behekst – is ze een kwartier zoet, een paar belangstellende vragen erbij en we zijn een halfuur verder. Dan bedenkt ze dat ze heerlijke pruimenchutney heeft gemaakt. ‘Ik breng je morgen een potje!’ Ze staat op, kijkt naar de regen buiten. ‘Lovely weather,’ zegt ze en ze haast zich naar huis onder een paraplu die ze als een stormram tegen de wind in houdt.

JORIS

Mail van Joris de Groot aan Patrick W.

Beste Patrick,

Toen ik een paar weken geleden met het voorstel kwam de affaire-Thomas G. uit te pluizen in een longread of zelfs een boek op zoek naar het mechanisme van *trial by (social) media*, was je niet meteen enthousiast. Je was bang voor een herhaling eerder dan een verklaring van het fenomeen. Commentaar en metacommentaar voegen weinig toe, vond je. Je bezwaren sneden hout. Ik ben ermee aan de slag gegaan.

Enerzijds is het interessant de dynamiek van dergelijke kwesties af te zetten tegen de sfeer van de publieke discussie en te laten zien hoe vergelijkbare conflicten op een ander moment geen of weinig stof doen opwaaien. Het momentum ontstaat buiten de hoofdrolspelers om. Niets aan te doen. Je bent de lul. Anderzijds wil ik aan kunnen tonen dat in

sommige gevallen diepere oorzaken juist het momentum maken. De hoofdrolspelers zijn niet de speelbal van het lot, zijzelf zijn door hun ervaringen en eigenschappen nu precies degenen die in deze constellatie en op dit moment tegenover elkaar gezet hun eigen lot en de publieke discussie sturen. Ik zal niet zeggen dat ze dat bewust doen, maar wel dat ze niet anders kunnen. Om die twee elementen – het toevallige tegenover het noodzakelijke – goed in kaart te brengen moet ik dieper in het leven van de protagonisten duiken dan voor een regulier journalistiek project gebruikelijk is. Dat kost tijd. Ik zal veel gesprekken moeten voeren en veel verhalen moeten checken. Ik doe dat in mijn eigen tijd, dat wil zeggen naast mijn freelanceopdrachten. Een voorschot van de uitgeverij zou me daarbij helpen.

Hopend op je steun en je geduld,

Hartelijke groet

Joris

Beredeneerde vragenlijst.

- Wie zijn de protagonisten? Het is duidelijk dat uitgever Thomas G. de hoofdrolspeler is. Welke figuren waren beslissend voor zijn ondergang? Uiteraard de schrijver van het gewraakte boek *Hedendaags fanatisme*, Rudolf M. Of hij een actieve rol heeft gespeeld is eigenlijk de vraag. Het boek is er. Hij heeft het geschreven. Het heeft veel kritiek uitgelokt. Maar de standpunten van de man hebben altijd kritiek uitgelokt. Daarin school niets nieuws. Zijn natte vuurwerk in de marge van de geschiedschrijving, op fora, websites en bij obscure uitgeverijtjes had een eigen fanbase en kon bijna op plichtmatig slap weerwerk rekenen van een aanstormend historicus die zich verveelde en dan voor de grap wat ging afgeven op Rudolf M. Niet het pistool is schuldig maar degene die de trekker overhaalt. R. is dus wel belangrijk maar geen